

Надія Неровня, к. ф. н.*

Інститут української мови НАН України (Київ)

УДК 161.2.81'374

ПРИНЦИПИ СТВОРЕННЯ НОВОГО ЗАГАЛЬНОМОВНОГО ТЛУМАЧНОГО СЛОВНИКА

Словниковий склад мови, як і життя суспільства в цілому, постійно зазнає тих чи інших змін. У науковій періодиці відзначалося, приміром, що французький словник „Малій Ларус”, який щороку перевидається, демонструючи еволюцію словникового складу, за десятиліття засвідчує оновлення лексики французької мови приблизно на 25% [4, с. 122]. Це, звичайно, не означає, що такий самий стан із появою нових слів є характерним для всіх мов, серед них і української. І все ж „факт різного збагачення і оновлення лексики кожної розвиненої мови, особливо за більш тривалий період, є незаперечним” [8, с. 17].

Минуло чверть століття відтоді, як було створено останній том тлумачного Словника української мови в 11-ти томах. Протягом цього часу, безперечно, з'явилися у нашій мові десятки тисяч нових слів, адже світ розвивається і все нове потребує назви. Увійшли у вжиток численні слова іншомовного походження, які спочатку звучать у мовленні, а потім вливаються в мову (нерідко невинувато, особливо, коли на позначення відповідних реалій є свої, українські, слова). „Словниковий склад мови, як відомо, надто чутливий до тих змін, що відбуваються у житті творця і носія мови – народу”, – зазначав Л. С. Паламарчук [8, с. 198]. І ми є свідками того, як повертаються до активного функціонування в мову суверенної України деякі призабуті слова та ті, що були менш уживаними у зв'язку з ширшим використанням у другій половині минулого століття спільних для мов лексем, зокрема для української мови й російської.

Проте не лише нові та відроджені слова мають доповнити реєстр тлумачного словника української мови. Річ у тім, що одинадцятитомник не зміг умістити в реєстрі всього того лексичного матеріалу, який уже тоді можна було подати в ньому. Не забуваймо, що це перший великий тлумачний словник нашої мови. Його обсяг був обмежений певними

* © Н. Неровня, 2005

рамками : планувався словник у 10-ти томах з відповідним щодо кількості слів реєстром. У ньому мала бути представлена основна лексика (із частиною менш уживаних слів) у хронологічних рамках розвитку української літературної мови, що охоплювали історичний період від І. П. Котляревського до часу випуску томів словника.

„Звичайно, загальномовний словник при залученні до реєстру слів функціонально обмежених категорій лексики орієнтується насамперед на лексичний матеріал, здобутий із літературно-художніх джерел і зосереджений у словниковій картотеці” [8, с. 166]. За відсутністю потрібного лексичного матеріалу в картотеці значна частина слів не потрапляла до словника й залишалася поза реєстром. Та йдуть роки, видаються й перевидаються словники, створені на основі СУМа, а питомі українські слова так і досі відсутні в реєстрах, наче їх узагалі немає в мові. Але ж слово „не механічно входить у мову, а органічно вростає в її цілу побудову. Найбільш загальні слова творять своєрідний центр системи, інші по-різному пов’язані з такою основою та скріплюють і зміцнюють її, посідаючи в цілому належне місце. ..кожне з них [слів] необхідне й незамінне саме як складова одиниця. Кожне з них пристосоване до певних обставин мовлення для визначених завдань мовного процесу” [1, с. 3].

Новий словник має не тільки використовувати надбання попередніх праць, а й усунути допущені в них прорахунки та розв’язати недоопрацьовані питання, демонструючи розвиток національної лексикографії. Аналіз словникового матеріалу, поданого в одинадцятитомнику, дає підстави зазначити, що крім доповнення реєстру при створенні нового загальномовного тлумачного словника мають бути внесені зміни, пов’язані з тлумаченням деяких категорій слів, використанням синонімів у тлумаченнях і після них, ілюструванням слів реєстру, поданням, розміщенням та ілюструванням фразеологічного матеріалу, інших стійких сполучень слів. Слід виправити системні недоліки технічного плану та нарешті дотримуватися мовних стандартів.

Поряд із доповненням реєстру словника його необхідно звільнити від матеріалу, який можна вважати зайвим. І словник, звичайно, має видаватися за умови упорядкованого правопису, оскільки певна частина лексичного складу мови не потрапляє до словників тому, що все ще залишається проблемою їх написання – українська орфографія.

Отож зрозуміло, що частина лексем не була представлена в реєстрі СУМа з тієї простої причини, що на той час вони не були засвідчені в лексичній картотеці і словникарі не мали можливості їх адекватно витлумачити. „Кількісна і якісна сторони джерел [картотеки] мають першорядне значення не лише для визначення того контингенту слів, які складатимуть реєстр майбутнього словника (без цього, власне, не можна розгорнути роботу над будь-яким словником), але й для встановлення й опису всіх необхідних у словниковій статті лексикографічних відомостей про слово. Інакше кажучи, саме джерела служать основою для тієї інформації про слово, що подається у конкретному словнику” [8, с. 150]. За постсловниковий час картотека кількісно і якісно поповнилась лексичним матеріалом, що дасть можливість позбутися численних лакун у реєстрі загальномовного словника.

Окремі лексичні групи подано в СУМі надто обмежено, хоч проблем із тлумаченням бути не могло, оскільки відомі моделі їх інтерпретації. Невключення до реєстру того чи іншого слова пояснюється як зазначеними рамками створюваного словника, так і браком у той час ілюстративного матеріалу. Але ж відсутність слова у словниках ставить під сумнів правомірність уживання взагалі його в мові. „Сучасний загальномовний словник – це не просте механічне зібрання слів, а багатопланова наукова праця .. Об’єктивна дійсність нашого часу передбачає потребу людей постійно засвоювати, переробляти й використовувати незрівнянно більший, ніж будь-коли досі, обсяг різноманітної інформації. На цей зрослий рівень інформації і має рівнятися реєстр загальномовного словника”, – писав Л. С. Паламарчук [8, с. 167], маючи на увазі створювану працю і думаючи про нові покоління словників.

Лексичний матеріал, не представлений у СУМі, має суттєво доповнити реєстр загальномовного тлумачного словника і передовсім бути вміщеним у додатковому томі (додаткових томах) до одинадцятитомника. Подаємо перелік основних категорій слів української мови, які повніше мають бути подані в загальномовному словнику. Окремі лексеми із зазначених нижче груп слів уміщено в реєстрі СУМа (здебільшого за наявності в картотеці ілюстративного матеріалу), а значна частина все ще лишається поза реєстром лексикографічних видань.

Іменники з суфіксами на позначення малого, великого кого-, чого-небудь, а також пестливого, іронічного і т.ін. називання, що констатується у тлумаченні або супроводжується відповідною ремаркою. Наприклад: *борсучок, борсучисько, розумничок, вітруганище, баитанчик, лахміттячко, смішиночка* тощо. У словнику таких суфіксальних утворень подано мало, а це притаманна нашій мові лексика. Окрасою є, зокрема, пестливі слова, що характеризують українців як гуманну, доброзичливу націю. Пестливі слова звучать у повсякденному мовленні, вони широко представлені в народній творчості, поезії, де вживаються не тільки такі, як *дівчинонька, козаченько, сторононька, зіронька, дитяточко, місяченько* та ін., але й *воріженьки, смертонька* тощо.

Назви самиць та малят тварин, птахів і т. ін., у тому числі утворення, що передають їх зменшено-пестливі й інші називання. Наприклад: *борсухля, борсученя, борсученятко, білченятко, буйволеня, буйволенятко, кротиха, кротенятко, кроленятко* і т. ін.

Іменники на **-ість**, що утворюються переважно від прикметників та дієприкметників. Наприклад: *біднуватість, відтворюваність, освітлюваність, розчинюваність, забудькуватість* тощо.

Віддієслівні іменники на **-ння**, що означають дію, рідше стан. Наприклад: *бойкотування, видрукування, видряпування, відвисання, білішання, блискотіння, відроджування, метикування, мігрування, мірошникування, міцнішання, обдавання*.

Назви фахівців, виконавців певної роботи тощо і відповідні назви жінок, які виконують таку роботу, як і чоловіки. Наприклад: *баяністка, бджолярка, вирівнювач, вирівнювачка, мінометниця* і т. ін.

Складні слова. Слід подати максимум можливих утворень, у тім числі складні слова з початковою частиною, вираженою числівником, а кінцевою **-річчя, -ліття** (різні моделі, а не лише ювілейні роки). Наприклад: *двадцятидворіччя, тридцятидворіччя, стоодинадцятиліття, двохсот'ятдесятип'ятиріччя, двотисячоліття* тощо. Такі слова здебільшого пишуть у вигляді цифр із кінцевим **-ліття, -річчя**, але їх ще треба правильно й вимовляти, а також відмінювати, показавши, що зміни зазнає лише кінцева частина. В усьому цьому має допомогти словник.

Прикметники з суфіксами на позначення пестливого, зневажливого і под. називання. Наприклад: *білуватенький, бровастенький, мудренський, мудрющий, карячкуватенький, лупатенький, товстуватенький* і т. ін.

Пестливі слова використовуються для називання з прихильністю, любов'ю, щодо недоліків – із співчуттям. Це здебільшого неперекладна лексика, її не завжди бачимо в інших мовах. Але це широко вживані слова нашої мови, кращі слова, в них закладено позитивні емоції (як тепер частіше звучить – позитивну енергію).

Прикметники на позначення вищого та найвищого ступенів порівняння. Наприклад: *біліший, величавіший, милиший, міцніший, світліший, найвиразніший, якнайдосконаліший* тощо. Відсутність таких слів у реєстрі словників спонукає мовців до використання конструкцій зі словами *більш, найбільш*, які нагадують кальки з російської мови.

Відносні прикметники (як регулярні утворення від іменників). Ніде не зафіксовані, наприклад, прикметники ні від *гривна* (прикраса), ні від *гривня*. Якщо від *гривна* теоретично мало б бути *гривновий*, то від *гривня*, очевидно, все-таки *гривневий*, хоч від *сотня* – *сотенний* [7, с. 712].

Присвійні прикметники, що передають належність особі, іншій істоті, рідко – чому-небудь. Наприклад: *білчин, білоччин* (горіх), *вовків, лисенятків* (хвіст), *онуків* (зошит), *актрисин* (голос), *борсучишин* (слід), *вітрив* (брат) і т. ін.

Складні прикметники, утворені від складних іменників, від двох і більшої кількості слів, зокрема з початковою частиною, вираженою числівником. Наприклад: *двадцятиоднорічний, двоязичковий, двотисячний* (борг; не плутати з порядковим числівниковим „двохтисячний”), *п'ятдесятидвомільярдний* (бюджет), *стотридцятишестиквартирний* (будинок), *двохсоткілометровий* (маршрут), *двохтисячотонний* (вантаж).

Доцільно подати в реєстрі загальнономовного тлумачного словника присвійні займенники *його, її, їх*, що позначають належність 3-ій особі, оскільки це їхні вихідні (називні) форми, використовувані в мові так, як і ті, котрі передають належність 1-ій та 2-ій особам.

Слід також внести в реєстр слова *його, йому, тебе, тобі*, що вживаються як частки [10, т. 1, с. 676; т. 10, с. 108], тобто є частками, зокрема, у складі фразеологізмів. Тоді, можливо, були б без помилок подані фразеологічні одиниці з цими компонентами, поряд із названими частками при переліку лексичних варіантів не було б відмінкових форм особових займенників, які не входять до фразеологізмів, а є при них додатками як іншими членами речення. Сприйняття перелічених слів як часток унеможливило б неправомірне подання відмінкових форм

особових займенників, а саме *вам, вас, їй, її, їм, їх* тощо у фразеологізмах української мови [11, с. 800, 801, 887, 888 та ін.]. Принагідно слід зазначити, що в СУМі більшість авторів продемонстрували правильний підхід до цього, порівняйте, приміром, перший уміщений у СУМі фразеологізм *хай тобі (йому) абищо* [10; 1, с. 3] і *хай йому (їй) абищо* [11, с. 19].

У реєстрі одинадцятитомника подано порядкові **числівники**, що означають десятки й сотні, яких, зрозуміло, порівняно небагато в мові (наприклад: сімдесятий, дев'яностий, трьохсотий, семисотий), та кілька слів із кінцевою частиною **-тисячний, -мільйонний** і т. ін. У новому словнику мають бути подані всі основні моделі таких слів. Наприклад: *двохсоттисячний, дев'ятсотп'ятдесятишеститисячний, стов'ятдесятитрьохмільйонний, сорокавосьмимільярдний* тощо. Розробляючи такі статті, слід мати на увазі, що це не тільки порядкові числівники, а й прикметники, які позначають певну кількість кого-, чого-небудь, грошову суму тощо (пор: п'ятитисячний відвідувач і п'ятитисячний з'їзд).

Дієслово. Мають бути, звичайно, представлені в загальномовному тлумачному словнику всі видові пари дієслів української мови, а також можливі префіксальні утворення, зокрема з подвійною і рідко потрібною префіксацією, наприклад: *понавиписувати, напідкладати, понавідкривати* тощо. Дієслів із двома префіксами, перший з яких **по-**, у СУМі подано значну кількість, але надто слабо представлені їх віддієслівні форми – дієприкметники.

Варто доповнити реєстр словника двопрефіксними дієсловами з початковим **на-**, наприклад: *навписувати, навиписувати, навідписувати*, а також можливими похідними утвореннями. Майже повністю відсутні в реєстрі СУМа двопрефіксні дієслова з початковим **попо-**. До речі, мало подано в СУМі й дієслів з одним префіксом **попо-**, оскільки до СУМа залучалися не всі потенційно можливі й теоретично закономірні похідні слова, а насамперед ті з них, які належать до активного фонду української лексики й існування яких підтверджується конкретними джерелами чи фактами живого літературного мовлення” [8, с. 130].

Очевидно, не можуть бути вміщені в загальномовному тлумачному словнику всі префіксальні дієслова, в тому числі з двома, трьома префіксами, похідні від них утворення (та й вичерпно подані слова, що належать до інших лексичних груп), але у Великому орфографічному

словнику як повному тезаурусі мови вони неодмінно мають бути зафіксовані, тому що неподання слова у словниках викреслює його з ужитку, чим збіднює словниковий склад мови. Нічим не можна виправдати відсутність у словниках створених народом і вживаних у мові лексем тієї чи іншої категоріальної групи. Відсутність таких слів не відображає словникового складу мови, нівелює її характерні риси, особливості у порівнянні з іншими мовами. Кожне слово народжується в мові для того, щоб функціонувати, жити. „Слово – не лише ідеальний адекват дійсності; будучи самою дійсністю (матеріальною, духовною), воно здатне поширюватися в просторі і часі, нести інформацію, випромінювати емоційно-експресивну енергію. Слово живе своїм життям” [6, с. 6–7]. І загальнономовний словник має це відображати.

Недостатньо представлено в СУМі пасивні дієслова, здебільшого подано лише форми недоконаного виду. З погляду логіки кожна дія, яка виконувалась кимсь, по закінченні стає ним виконаною і має передаватися дієсловом доконаного виду (очевидно, з ремаркою *рідше*, оскільки можливі й інші засоби вираження).

Віддієслівні форми, особливо активні дієприкметники теперішнього часу, подаються у словнику порівняно рідко, хоч у мовленні вони досить поширені, а тому немає підстав їх вилучати чи обмежувати, вони мають бути засвідчені у словниках, можливо, з відповідними ремарками. Спроби заміни цих дієприкметників прикметниками на **-льний** не мають під собою ґрунту, адже дієприкметник означає виконувану в даний момент кимсь або чимсь дію (наприклад: *записуючий, пояснюючий*), а прикметник передає ознаку, характерну рису чого-небудь (пор.: *записувальний пристрій, пояснювальні слова*).

Рідко також наводяться в СУМі пасивні дієприкметники, утворені від дієслів недоконаного виду, наприклад: *витримуваний, засвоєваний, розширюваний* і т. ін. Вони, в свою чергу, породжують виникнення абстрактних іменників на **-ність**. Як видається, не зайвими були б у Великому словнику й дієприслівники, які буквально відлучені від реєстру.

Не подані в СУМі прислівники, службові слова, вигуки, звуконаслідування, різного характеру утворення від них також мають зайняти місце в реєстрі загальнономовного словника. „Кожне слово посідає своє місце у лексичному запасі мови, а всі разом вони творять її лексичну систему, певним чином організовану, та становлять велику цілість” [1, с. 6], яка об’єднує від однозвуккових одиниць мови (або міні-

наноутворень типу **а, б, в**) до полікомпонентних слів-конструкцій. Словник упорядковує й відображає цю велику цілість – мову народу як його **н а й б і л ь ш и й с к а р б**, (хоч людина не задумується над цим і, можливо, так ніколи й не збагне істинної ролі мови в житті суспільства).

Незначну частину в загальномовному словнику мають становити слова іншомовного походження, діалектні, терміни тощо. У такому словнику вміщують загальномовну лексику, а не вузького використання (для цього є спеціальні видання). Обов'язково в загальномовному словнику мають подаватися складні випадки слововживання й написання.

На жаль, саме такого непростого матеріалу нерідко в словниках не знаходимо. Натомість є те, без чого можна обійтися. Ідеться про прикметники з часткою **не-** та утворені від них прислівники, іменники, розміщені на десятках сторінок словників. Вважається, якщо заперечна частка **не-** стоїть перед словом, вираженим будь-якою інформативною частиною мови, крім дієслова, і відсутнє ствердження, що зазначається після сполучника **а**, вона, тобто частка **не-**, має писатися зі словом разом, оскільки таке слово можна замінити близьким за значенням словом без заперечної частки, наприклад: неукраїнець, неістота, неедин, нетак, неуспіх тощо. Але натрапляємо на таке написання порівняно рідко, хоч однослівне написання відповідає правилу і деякі слова є в словниках. Дієприкметники, що вживаються у значенні прикметників, мають писатися з **не-** разом уже за іншим правилом. І таких слів якусь кількість подають словники. А прикметники з часткою **не-** подані у словниках, мабуть, усі. Та ще прислівники, утворені від прикметників, іменники на **-ість**. З погляду семантики не є переконливою мотивація щодо написання прикметників з **не-** разом та у зв'язку з цим доцільність подання їх у словниках. Правописній комісії слід би розв'язати це питання, щоб писати **не** окремо зі всіма частинами мови, крім випадків, коли слово без **не-** не вживається (слід розглядати і з позиції мовних стандартів). А поки що, хоч і пишуться нині прикметники з часткою **не-** разом, немає потреби їх подавати в такій кількості у словниках, адже значення їх досить прозоре – протилежне до того, яке має такий прикметник без заперечної частки (як і у дієслів та слів, належних до інших частин мови).

Загальномовний тлумачний словник як універсальний довідник представляє упорядкований лексичний склад мови, в якому слова реєстру подаються з наголосом, зазначаються закінчення змінюваних

слів (з обов'язковою ризикою перед закінченням, адже це не слова, а його частинки), належність слова до певної групи лексики (з використанням відповідних ремарок), частота вживання в мові (з використанням за потребою обмежувальної ремарки), інші відомості про слово як частину мови та його сполучуваність. Не має виправдання внесення у словники необгрунтованих змін. Так, у СУМі при перехідних дієсловах подавалась, як і належить, констатуюча ремарка *перех.* Замість неї в деяких словниках практикується наведення займенників *кого, що*. Але ж перехідні дієслова вживаються не тільки зі знахідним відмінком, а і з родовим, особливо при наявності частки **не**.

Наукового осмислення і виваження потребує у тлумачному словнику інтерпретація слів. Для цього розробляються чіткі зразки формул тлумачення. Слід, зокрема, переглянути тлумачення прикметників. У СУМі прикметники тлумачаться підрядними реченнями, без головного, і починаються словом **який**, що суперечить мовному стандарту та правомірності вживання таких конструкцій у наукових лінгвістичних працях. Зразком тлумачення прикметників має стати Словник іношомовних слів за редакцією члена-кореспондента О. С. Мельничука.

У тлумачному Словнику української мови в 11-ти томах широко представлена екземпліфікація, вона переконує користувачів словником у достовірності виділення значень і відтінків значень слова та їх тлумачення, що підтверджується наведенням прикладів-ілюстрацій. Це здійснювалось на основі вивчення ілюстративного матеріалу з функціонуванням даного слова в різних контекстах. „Переглядаючи застосування екземпліфікації у тлумачному словнику під кутом зору унаочнення показаних у дефініціях лексичних значень і відтінків значень, ще раз переконуємось, – писав Л. С. Паламарчук [8, с. 184], – у цілковитій раціональності твердження відомого чеського лінгвіста академіка Б. Гавранека про те, що „щедра документація контролює розробку і може її сама коригувати” [5, с. 122]. Ще краще, коли ілюстративний матеріал не тільки підтверджує, але й доповнює тлумачення, дає додаткову інформацію про значення слова.

Безперечно, ілюстрованими мають бути семантично стрижневі слова мови й реєстру загальноомовного тлумачного словника. Це слова, що позначають назви людей, інших істот, предметів, явищ, ознак, властивостей, кількості, якості, дій і станів, вияву почуттів, уживаються для зв'язку слів у мові. Більшість похідних лексем, що утворюються за допомогою префіксів, суфіксів, закінчень, словоскладання, не

обов'язково потребують прикладів-ілюстрацій. Їх інтерпретація пов'язується з тим словом, від якого вони утворилися, і значення та функціонування не викликають сумнівів. Потрібні, звичайно, приклади-ілюстрації при переносних значеннях реєстрових слів та їх образному вживанні, а також при використанні лексем у порівнянні, в іншому значенні (дісприкетника, наприклад, у значенні прикетника). Без ілюстрування такі твердження не видаються переконливими. У будь-якому разі ілюстраціями можуть виступати короткі сполучення слів.

Екземпліфікація необхідна для з'ясування значень слів (тобто створення першого тлумачного словника), а далі тлумачення сприймаються як аксіома, без переконування й обґрунтування, тобто так, як переклад у двомовних словниках, що й продемонстрували видавці тлумачних словників, створених на основі СУМа. Вони не вважали за потрібне доводити правомірність поділу полісемантичних слів на значення та відтінки значень, а використали готові тлумачення й подали реєстр без прикладів-ілюстрацій, повністю використавши СУМ та окремі матеріали з інших словників.

Новий загальномовний тлумачний словник української мови як наукове видання має піднести на вищій щабель національну лексикографію як у плані репрезентування словникового складу мови, так і в дотриманні мовних стандартів у всіх складових частинах словникових статей та праці в цілому.

Розміщення реєстрових одиниць у загальномовному тлумачному словнику може бути як послівним, так і гніздовим, в Орфографічному словнику – традиційно послівним. Скільки ж у нашій мові слів, які можуть бути вміщені в нових словниках? Розмірковуючи над матеріалом поповнення, можна зазначити, що не менше 300 тисяч одиниць.

Окремого дослідження потребує подання в загальномовному тлумачному словнику фразеологізмів та інших стійких сполучень слів, а також синонімів (особливо у зв'язку з виходом спеціальних словників), з'ясування проблеми стандартів для їх дотримання у головній лексикографічній праці української нації.

Література

1. Вашенко В. Українська лексикологія. – Дніпропетровськ: ДДУ, 1979.
2. Великий зведений орфографічний словник сучасної української мови. – К.; Ірпінь: ВТФ Перун, 2003.

3. Великий тлумачний словник сучасної української мови. – К.; Ірпінь: ВТФ Перун, 2001.
4. Вопросы языкознания. – М., 1971. – № 6.
5. Lexikografický sborník. – Братислава, 1953.
6. Мойсієнко А. Мова як світ світів // Українське мовознавство. – К., 2004. – Вип. 29-30.
7. Орфографічний словник української мови. – К.: Довіра, 1994.
8. Паламарчук Л. Українська радянська лексикографія. – К.: Наукова думка, 1978.
9. Словник іншомовних слів. – К.: Голов. ред УРЕ, 1974.
10. Словник української мови: В 11 т. – К.: Наукова думка, 1970–1980.
11. Словник фразеологізмів української мови. – К.: Наукова думка, 2003.

*Ірина Синиця, к. ф. н.**

Інститут мовознавства ім. О.О.Потебні НАН України
УДК 161.1.81'38

ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕРМІНІВ У ПРАЦЯХ М. КОСТОМАРОВА

У статті досліджено функціонально-стилістичні ознаки слів-термінів у наукових працях М. Костомарова, встановлено закономірності та авторські особливості їх уживання в період формування наукового стилю, визначено способи експлікації значень термінів у тексті.

В історії розвитку науки початок формування спеціальних наукових знань пов'язують з не таким уже й далеким минулим. Систематизація понять більшості природничих наук відбувалася наприкінці ХУІІІ ст. Так, терміни описової ботаніки були викладені К. Ліннеєм у 1751 р., єдині принципи систематичного опису тварин почали застосовувати з 1758 р., класифікацію хімічних елементів запровадив Д. Менделєєв у 1869–1871 рр. Термінування інших дисциплін відбувалося лише у ХХ ст. Проте вже давно встановленим і визнаним є те, що саме ХІХ ст. стало не лише періодом найактивнішого термінотворення, а й взагалі часом становлення науки та розвитку стилістичної системи в цілому, а також наукового стилю зокрема. Якщо про розвиток точних та

* © І. Синиця, 2005